

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 19.6.2012.
COM(2012) 286 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

ES Stratēģija cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012.-2016. gadā

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

ES Stratēģija cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012.-2016. gadā

1. SITUĀCIJAS APRAKSTS

Cilvēku tirdzniecība ir mūsdienu verdzība. Upurus bieži ar vardarbību, piespiedu līdzekļiem vai krāpšanu savervē, transportē vai aiztur ekspluatēšanas nolūkos, kuros ietilpst seksuāla izmantošana, piespiedu darbs vai pakalpojumu sniegšana, ubagošana, noziedzīgas darbības vai orgānu izņemšana¹. Tas ir nopietns personas brīvības un cieņas pārkāpums un smags **noziedzīgs nodarījums**, kuram nereti ir sekas, ko atsevišķas valstis vienas pašas nevar efektīvi novērst.

Cilvēku tirdzniecībai ir daudzi un dažādi veidi, un tā attīstās līdz ar sociāli ekonomisko apstākļu izmaiņām. Tās upuri ir sievietes un vīrieši, meitenes un zēni, kas ir neaizsargātā situācijā. Pēc jaunākajām Starptautiskās Darba organizācijas aplēsēm, kas 2012. gada jūnijā sniegtas par laika periodu no 2002. gada līdz 2011. gadam, piespiedu darba, tajā skaitā seksuālās izmantošanas, upuru skaits pasaulē ir 20,9 miljoni², un cilvēku tirdzniecībai tiek pakļauti 5,5 miljoni bērnu. Šīs aplēses tomēr tiek uzskatītas par piesardzīgām.

Cilvēku tirdzniecība ir ienesīgs noziedzības veids, ik gadu tā noziedzīgo nodarījumu izdarītājiem ienes peļņu vairāku desmitu miljonu euro apmērā³.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas biroja 2010. gada ziņojumā norādīts, ka 79% no identificētajiem cilvēku tirdzniecības upuriem tikuši seksuāli izmantoti, 18% pakļauti piespiedu darbam un 3% - citiem izmantošanas veidiem. No šiem upuriem 66% bijušas sievietes, 13% - meitenes, 12% - vīrieši un 9% - zēni⁴.

Komisijas 2011. gada septembrī apkopotie dati par cilvēku tirdzniecības upuriem un par cilvēku tirdzniecības gadījumu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un notiesāšanu pašlaik tiek analizēti pēc dzimuma, vecuma, ekspluatācijas veida un valstspiederības kritērijiem⁵. Sākotnējie rezultāti atbilst *UNODC* ziņojumā sniegtajiem statistikas datiem. Trīs ceturtdaļas reģistrēto cilvēku tirdzniecības upuru ir cietuši no seksuālas izmantošanas (pieaugums no 70%

¹ Cilvēku tirdzniecība atšķiras no cilvēku kontrabandas (migrācijas sekmēšanas), jo tā ir saistīta ar vardarbības pielietošanu un ekspluatāciju, un robežas šķērsošana vai fiziska transportēšana nav tās obligāta pazīme.

² Starptautiskā Darba organizācija (SDO), "SDO 2012. gada dati par cilvēku tirdzniecību pasaulē", 2012. gada jūnijs. Ziņojumā ir norādīts, ka cilvēku tirdzniecību var uzskatīt par piespiedu darbu, līdz ar to aplēses pilnībā aptver cilvēku tirdzniecību darba ekspluatācijas un seksuālas izmantošanas nolūkiem (13. lpp.).

³ Aprēķināts, ka kopējā ikgada peļņa no visa cilvēku tirdzniecības ietvaros veiktā piespiedu darba ir 31,6 miljardi ASV dolāru. 49% no šīs summas jeb 15,5 miljardi ASV dolāru tiek gūti industrializēto valstu ekonomikā (skatīt *Patrick Belser*, "Piespiedu darbs un cilvēku tirdzniecība: peļņas aprēķins", darba dokuments, Ženēva, Starptautiskais Darba birojs, 2005).

⁴ "Noziegumu globalizācija: pārnacionālās organizētās noziedzības riska novērtējums", *UNODC*, 2010. gads.

⁵ Statistikas dati sniedz vispārēju pārskatu, pamatojoties uz visu 27 dalībvalstu sniegtajām atbildēm par 2008.-2010. gadu.

2008. gadā līdz 76% 2010. gadā) un pārējie – no darba ekspluatācijas (samazinājums no 24% 2008. gadā līdz 14% 2010. gadā), piespiedu ubagošanas (3%) un mājkalpības (1%). Divdesmit viena dalībvalsts varēja sniegt pēc dzimuma klasificētus datus. Tie liecina, ka pēdējos trīs gados galvenie cilvēku tirdzniecības upuri bijušas sievietes un meitenes; sieviešu dzimuma upuri bija 79% (no tiem 12% bija meitenes) un vīriešu dzimuma upuri bija 21% (no tiem 3% bija zēni) no upuru kopējā skaita. Lielākā daļa dalībvalstu ziņoja, ka vairums upuru ir no ES, galvenokārt no Rumānijas, Bulgārijas, Polijas un Ungārijas. Lielākais skaits upuru, kas nav no ES valstīm, ir no Nigērijas, Vjetnamas, Ukrainas, Krievijas un Ķīnas.

Cilvēku tirdzniecība ir kompleksa starptautiska parādība, kuras pamatā ir neaizsargātība no nabadzības, demokrātiskās kultūras trūkums, dzimumu nevienlīdzība un vardarbība pret sievietēm, konflikti un pēckonflikta apstākļi, sociālās integrācijas, iespēju un nodarbinātības trūkums, izglītības nepieejamība, bērnu darbs un diskriminācija.

ES darbība, vēršoties pret cilvēku tirdzniecību

Cilvēku tirdzniecība ir aizliegta ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 5. pantu.

ES politiskā apņemšanās risināt cilvēku tirdzniecības problēmu ir atspoguļota virknē iniciatīvu, pasākumu un finansējuma programmu, kas, sākot no 1990-tajiem gadiem, šajā jomā tiek īstenotas gan ES, gan trešās valstīs⁶.

Nesen būtisks solis uz priekšu tika sperts, pieņemot **Direktīvu 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību**⁷. Direktīvā paredzēta visaptveroša, integrēta pieeja, koncentrējoties uz cilvēktiesībām un upuriem; direktīvā ir ņemts vērā dzimumu aspekts. Paredzams, ka, tiklīdz dalībvalstis līdz 2013. gada 6. aprīlim pilnībā transponēs direktīvu, tai būs vērā ņemami rezultāti. Direktīvā ne tikai uzsvērtā tiesībaizsardzība, bet arī noteikts mērķis novērst noziedzīgus nodarījumus un nodrošināt cilvēku tirdzniecības upuriem iespēju atgūties un atkal integrēties sabiedrībā.

Tikmēr cilvēku tirdzniecības novēršanai dažādās politikas jomās noder vairāki ES instrumenti⁸. Direktīvu par cilvēku tirdzniecību papildina ES tiesību akti par cilvēku tirdzniecības upuru tiesībām uzturēties ES, par bērnu seksuālu izmantošanu un par sankcijām pret darba devējiem, kas apzināti nodarbina trešo valstu valstspiederīgos, kuri dalībvalstīs uzturas nelikumīgi. Cilvēku tirdzniecības problēmu risina arī **ES iekšējās drošības stratēģija darbībā**⁹.

⁶ Paziņojums par sieviešu tirdzniecību seksuālās izmantošanas nolūkiem (COM(96) 567 galīgā redakcija), Paziņojums par cīņu pret cilvēku tirdzniecību: integrēta pieeja un priekšlikumi rīcības plānam (COM(2005) 514 galīgā redakcija), ES Plāns par labāko praksi, standartiem un procedūrām cilvēku tirdzniecības apkarošanai un novēršanai, (2005/C 311/01) un Komisijas darba dokuments par ES plāna īstenošanas novērtējumu un uzraudzību (COM(2008) 657 galīgā redakcija).

⁷ Direktīva 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, OV L 101, 2011. gada 15. aprīlis.

⁸ Priekšlikums direktīvai, ar ko nosaka cietušo tiesības (COM(2011) 275 galīgā redakcija), pasākumi saistībā ar vardarbību pret sievietēm, kuru būtiski elementi ir dzimumu vienlīdzība un diskriminācijas aizliegums; ES plāns par bērnu tiesībām (COM(2011) 0060 galīgā redakcija); Rīcības plāns par nepavadītiem nepilngadīgiem (COM(2010) 213 galīgā redakcija); Direktīva 2009/52/EK, ar ko nosaka sankcijas pret darba devējiem, kas apzināti nodarbina trešo valstu valstspiederīgos, kuri dalībvalstīs uzturas nelikumīgi; priekšlikums direktīvai par trešo valstu valstspiederīgo sezonas nodarbinātību (COM(2010) 379 galīgā redakcija).

⁹ Paziņojums " ES iekšējās drošības stratēģija darbībā – pieci soļi pretim drošākai Eiropai", COM(2010) 673 galīgā redakcija.

ES ārējās migrācijas politikas visaptverošajā satvarā – **Vispārējā pieeja migrācijai un mobilitātei**¹⁰ – uzsvērts, cik nozīmīga ir sadarbība ar trešām izcelsmes, tranzīta un galamērķa valstīm, kā arī noteikts, ka viens no četriem šā satvara pīlāriem ir nelikumīgās migrācijas un cilvēku tirdzniecības novēršana un samazināšana. Šāda pieeja ietverta arī **2009. gada darbības dokumentā par to, kā stiprināt ES ārpolitikas aspektu, apkarojot cilvēku tirdzniecību**¹¹.

Cilvēku tirdzniecības problēma tiek skarta arī dažādos ārpolitikas instrumentos, piemēram, gada progresa ziņojumos par kandidātvalstīm un potenciālajām kandidātvalstīm, ceļvežos un rīcības plānos attiecībā uz dialogiem ar trešām valstīm par vīzu režīma liberalizāciju, valstu stratēģijas dokumentos un valstu un reģionu indikatīvajās programmās un Eiropas kaimiņattiecību politikas ietvaros īstenotajās programmās. Šī problēma tiek skarta arī divpusējos rīcības plānos un norītošajā politikas dialogā ar trešām valstīm¹².

Pastāvot tik plašam tiesību aktu un politikas pasākumu klāstam, ir risks, ka iniciatīvas var pārklāties un dublēties. Tādēļ šās stratēģijas mērķis ir radīt saskanīgu satvaru pastāvošajām un plānotajām iniciatīvām, izvirzīt prioritātes, novērst trūkumus un tādējādi papildināt nesen pieņemto direktīvu. Komisija jau ir iecēlusi ES koordinātoru cilvēku tirdzniecības apkarošanas jomā, kas sāka darbu 2011. gada martā¹³ un pārraudzīs šās stratēģijas īstenošanu. Komisija izveidojusi arī cilvēku tirdzniecības apkarošanai veltītu tīmekļa vietni¹⁴, ko regulāri atjaunina. Šī tīmekļa vietne ir iecerēta kā vienots informācijas "kontaktpunkts" profesionāļiem un sabiedrībai kopumā.

Starptautiskā darbība

Cilvēku tirdzniecībai starptautiskajā līmenī jau ir pievērsta liela uzmanība. Svarīgākie akti ir ANO Palermo protokols par cilvēku tirdzniecību un Eiropas Padomes Konvencija par cīņu pret cilvēku tirdzniecību¹⁵. **Minētos tiesību aktus nav ratificējušas visas dalībvalstis, un tas tām būtu jādara.** Komisija mudina dalībvalstis ratificēt visus attiecīgos starptautiskos tiesību aktus, nolīgumus un juridiskās saistības, pateicoties kam cilvēku tirdzniecības apkarošana būtu efektīvāka, labāk koordinēta un saskaņota¹⁶.

¹⁰ Paziņojums "Vispārējā pieeja migrācijai un mobilitātei" (COM(2011) 743 galīga redakcija).

¹¹ 2009. gada 19. novembra dokuments 11450/5/09 REV 5, un 2011. gada 4. jūlija dokuments 9501/3/11 REV 3.

¹² Jo īpaši cilvēktiesību dialogu ietvaros, kas norit ar vairāk nekā 40 valstīm visā pasaulē, un dialogos par migrāciju un mobilitāti, kuri veido septiņus reģionāla rakstura procesus, kas aptver vairāk nekā simts valstis, un vairāk nekā divdesmit divpusējus procesus.

¹³ Koordinātoru uzdevumos ietilpst apmierināt steidzamo vajadzību nodrošināt saskaņotu un koordinētu stratēģisko plānošanu ES mērogā un ar starptautiskajām organizācijām un trešām valstīm, lai cilvēku tirdzniecības problēmu risinātu visaptverošā veidā.

¹⁴ <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/index>.

¹⁵ Protokols par cilvēku, it īpaši sieviešu un bērnu, tirdzniecības novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to, kurš papildina Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju pret pārnacionālo organizēto noziedzību, Līgumu sērija, 2237. sējums, 319. lpp.; Konvencija par cīņu pret cilvēku tirdzniecību (CETS Nr. 197), Eiropas Padome, Varšava, 2005. gada 16. maijs.

¹⁶ ANO Konvencija par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu, Ņujorka, 1979. gada 18. decembris, Līgumu sērija, 1249. sējums, 13. lpp.; ANO Konvencija par bērnu tiesībām, 1989. gada 20. novembris, Apvienoto Nāciju Organizācija, Līgumu sērija, 1577. sējums, 3. lpp.; Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) Konvencija par piespiedu darbu, 1930 (Nr. 29); SDO Konvencija par piespiedu darba izskaušanu, 1957 (Nr. 105); SDO Bērnu darba ļaunāko formu konvencija, 1999 (Nr. 182) un SDO Konvencija par mājkalpotāju tiesībām, 2011 (Nr. 189).

2. GALVENĀS PRIORITĀTES

Izmantojot šo stratēģiju, Eiropas Komisija vēlas koncentrēties uz konkrētiem pasākumiem, kas palīdzēs transponēt un īstenot Direktīvu 2011/36/ES, sniegs pievienoto vērtību valdību, starptautisko organizāciju un pilsoniskās sabiedrības centieniem ES un trešās valstīs, un tos papildinās.

Galvenā atbildība par cilvēku tirdzniecības apkarošanu jāuzņemas dalībvalstīm. Paziņojuma mērķis ir izklāstīt, kā Eiropas Komisija ir iecerējusi atbalstīt šos dalībvalstu centienus. Lietā *Rantsev pret Kipru un Krieviju* taisītajā spriedumā¹⁷ izšķirīgi noteikts cilvēktiesību atskaites punkts, skaidri paredzot dalībvalstu pienākumu veikt nepieciešamos pasākumus, lai risinātu cilvēku tirdzniecības problēmas dažādus aspektus. Starp šiem pienākumiem ir personāla pieņemšana darbā, izmeklēšana, kriminālvajāšana, cilvēktiesību aizsardzība un palīdzības sniegšana upuriem. Ja iestādes ir informētas par cilvēku tirdzniecības gadījumu vai par risku, ka persona var kļūt par cilvēku tirdzniecības upuri, tām ir pienākums veikt atbilstīgus pasākumus.

Šajā stratēģijā paredzētie pasākumi ir izstrādāti, rūpīgi novērtējot jau pastāvošos pasākumus un politikas jomas un balstoties uz ekspertu grupas¹⁸ darbu, plašām apspriedēm ar valdībām, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, sociālajiem partneriem, pētniekiem, starptautiskām organizācijām, valstu ziņotājiem vai līdzvērtīgiem mehānismiem, kā arī ar citām ieinteresētajām pusēm. Stratēģijā ir ņemti vērā arī cilvēku tirdzniecības upuru viedokļi.

Šajā stratēģijā ir izvirzītas **piecas prioritātes**, uz kurām ES būtu jākoncentrējas, lai risinātu cilvēku tirdzniecības problēmu. Tajā ir izklāstīti vairāki pasākumi, kurus Eiropas Komisija ierosina īstenot turpmākajos piecos gados kopīgi ar citām iesaistītajām pusēm, tostarp dalībvalstīm, Eiropas Ārējās darbības dienestu, ES iestādēm, ES aģentūrām, starptautiskajām organizācijām, trešām valstīm, pilsonisko sabiedrību un privāto sektoru. Minētās prioritātes ir šādas:

- A. Cilvēku tirdzniecības upuru identifikācija, aizsardzība un palīdzība tiem**
- B. Cilvēku tirdzniecības novēršanas izvēršana**
- C. Cilvēku tirdzniecības veicēju aktīvāka kriminālvajāšana**
- D. Galveno iesaistīto pušu ciešāka koordinācija un sadarbība un politikas saskaņotība**
- E. Plašāka izpratne par jauniem problēmjautājumiem saistībā ar cilvēku visu veidu tirdzniecību un to efektīvs risinājums**

Lai panāktu saskanīgu daudznozaru politiku cilvēku tirdzniecības apkarošanai, politikas izstrādē būtu jāpiedalās plašākam iesaistīto pušu lokam nekā iepriekš. Tajā varētu iesaistīt policijas, robežsardzes, imigrācijas un patvēruma dienestu amatpersonas, prokurorus, juristus, tiesnešus un tiesu amatpersonas, mājokļu, darba, veselības, sociālo jautājumu un darba

¹⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesa, *Rantsev* pret Kipru un Krieviju, Pieteikums Nr. 25965/04, 2010. gada 10. maija spriedums (galīgs).

¹⁸ Ekspertu grupa Komisiju konsultē par politiku un tiesību aktiem; tās pamatā ir Komisijas lēmumi, no kuriem jaunākais ir publicēts OV L 207, 12.8.2011., 14. lpp.

drošības inspektoros, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, sociālos un jaunatnes darbiniekus, patērētāju aizsardzības organizācijas, arodbiedrības, darba devēju organizācijas, pagaidu darba aģentūras, nodarbinātības aģentūras un konsulārās un diplomātiskās amatpersonas, kā arī grūtāk sasniedzamas personas, piemēram, aizbildņus vai citus likumīgos pārstāvjus, bērnu un cietušo atbalsta dienestus. Varētu iesaistīt arī brīvprātīgos un personas, kas strādā konfliktu apstākļos.

2.1. A. PRIORITĀTE: Cilvēku tirdzniecības upuru identifikācija, aizsardzība un palīdzība tiem

Upurus identificēt ir sarežģīti. Neskatoties uz to, ar upuri varētu saskarties cilvēki no dažādām sabiedrības grupām. Ir būtiski identificēt iespējamus upurus, lai ikviens, kas nonāktu saskarē ar cilvēku tirdzniecības upuri, spētu pēc iespējas labāk apmierināt cietušo personu piecas galvenās vajadzību kategorijas – izrādīt cieņu un atzīšanu, sniegt palīdzību, sniegt aizsardzību, nodrošināt tiesas pieejamību un kompensāciju. Tas turklāt atvieglo policijas un prokuratūras iestāžu darbu cilvēku tirdzniecības izmeklēšanā un tajā iesaistīto personu saukšanā pie atbildības. Vienlaikus jāizveido mehānismi cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzībai, palīdzības sniegšanai viņiem un viņu sociālai iekļaušanai. Saskaņā ar 2011. gada direktīvu palīdzība un atbalsts būtu jāsniedz, pamatojoties uz upura individuālajām vajadzībām, un tajā jāietver vismaz pienācīga un droša izmitināšana, materiālā palīdzība, medicīniskā aprūpe, psiholoģiskā palīdzība, konsultācijas un informācija, rakstveida un mutiskās tulkošanas pakalpojumi.

(1) Darbība Nr. 1. Valstu un starptautisko konsultēšanas mehānismu izveidošana

Dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka tiek izveidoti **oficiāli, funkcionāli valstu konsultēšanas mehānismi**. Šo mehānismu ietvaros būtu jāapraksta procedūras, lai labāk identificētu upurus, viņus konsultētu un viņiem sniegtu aizsardzību un palīdzību; tajos būtu jāiesaista visas attiecīgās valsts iestādes un pilsoniskā sabiedrība. Būtu jāiekļauj arī kritēriji upuru identifikācijai, ko izmantotu visas iesaistītās puses. ES politikas cikla organizētas un smagas starptautiskas noziedzības apkarošanai¹⁹ ietvaros dalībvalstis jau ir apņēmušās šādus mehānismus izveidot **līdz 2012. gada beigām**.

Atbilstoši direktīvai par cilvēku tirdzniecību, pamatojoties uz individuālu riska un vajadzību novērtējumu, upuriem būtu jābauda pienācīga aizsardzība un palīdzība. Šādi novērtējumi būtu jāveic valstu konsultēšanas mehānismu ietvaros. Ņemot vērā to, kā dalībvalstis sākotnēji īstenojušas šādus valstu konsultēšanas mehānismus, Komisija līdz 2015. gadam **izstrādās pamatnostādnes** par to, kā minētie mehānismi attīstāmi turpmāk. Šo mehānismu ietvaros būtu jārisina arī tādi jautājumi kā kompensācijas un droša atgriešanās. Būtu skaidri jānosaka visu iesaistīto pušu lomas un pienākumi.

Pašlaik gadījumos, kad upuri pārvietojas pāri robežām, problēmas parasti risina divpusēji *ad hoc* kārtībā. Tas nereti aizņem daudz laika un nav efektīvi. Saskaņā ar pieeju, kas vērsta uz upura vajadzībām, Komisija līdz 2015. gadam **izstrādās ES pārrobežu konsultēšanas mehānisma paraugmodeļi**, kas sasaistīs valstu konsultēšanas mehānismus, lai labāk identificētu upurus, viņus konsultētu un viņiem sniegtu aizsardzību un palīdzību.

(2) Darbība Nr. 2. Upuru identifikācija

¹⁹ Dokuments 15358/10 COSI 69.

Komisija pašlaik finansē projektu, kura ietvaros 2014. gadā tiks izstrādātas pamatnostādnes cilvēku tirdzniecības upuru labākai identifikācijai, ņemot vērā EK/SDO 2009. gada indikatoru sarakstus attiecībā uz cilvēku tirdzniecību. Ar šīm pamatnostādņēm tiks sekmēta saskaņotāka pieeja un uzlabota upuru identifikācija. Tām vajadzētu palīdzēt praksē identificēt upurus, jo īpaši cilvēku tirdzniecības upurus seksuālas izmantošanas un darba ekspluatācijas nolūkiem, orgānu izņemšanai, kā arī upurus, kas ir bērni.

Turklāt, kā minēts Komisijas paziņojumā par Stokholmas programmas īstenošanas rīcības plānu, Komisija 2012. gadā izstrādās īpašas pamatnostādnes konsulārajiem dienestiem un robežsargiem cilvēku tirdzniecības upuru identifikācijai.

(3) Darbība Nr. 3. Bērnu tirdzniecības upuru aizsardzība

Bērni ir īpaši neaizsargāti no kļūšanas par cilvēku tirdzniecības upuriem un atkārtotas pakļaušanas tai. Pētījums, ko 2010. gadā veica Starptautiskā Migrācijas organizācija (*IOM*), liecina, ka no 79 paraugam izmantotajiem gadījumiem 84% gadījumu bija iesaistīti bērni vai jaunieši, kas nav sasnieguši 25 gadu vecumu. Turklāt 18% no minētajiem gadījumiem nepilngadīgais tika atkārtoti pakļauts cilvēku tirdzniecībai, sasniedzot pilngadību. Tas liecina par risku, ka no cilvēku tirdzniecības cietušie nepilngadīgie var tikt atkārtoti pakļauti cilvēku tirdzniecībai pieaugušo vecumā²⁰.

ES tiesību aktos paredzēta par upuriem kļuvušo bērnu aizsardzība un palīdzības un atbalsta sniegšana šādiem upuriem²¹. Lai apmierinātu dažādu bērnu grupu, tostarp bērnu tirdzniecības upuru, dažādās vajadzības, ir nepieciešamas visaptverošas bērniem piemērotas aizsardzības sistēmas, ar kurām nodrošina dažādu aģentūru darbības un daudzozaru koordināciju. Lai labāk aizsargātu bērnus, Komisija 2014. gadā finansēs pamatnostādņu izstrādāšanu par bērnu aizsardzības sistēmām.

Dalībvalstīm būtu jāuzlabo bērnu aizsardzības sistēmas attiecībā uz cilvēku tirdzniecības gadījumiem un gadījumos, kad atgriešanās ir bērna interesēs, jānodrošina bērnu droša un noturīga atgriešanās izcelsmes valstī gan ES, gan ārpus tās, kā arī jānovērš bērnu atkārtota pakļaušana cilvēku tirdzniecībai.

Turklāt attiecībā uz bērnu tirdzniecību pašlaik dalībvalstīs nepastāv vienota aizbildņa un/vai pārstāvja definīcija²², un to loma, kvalifikācija un pilnvaras dažādās dalībvalstīs ir atšķirīgas²³. Komisija ir iecerējusi 2014. gadā kopā ar Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūru izstrādāt paraugprakses modeļus par bērnu tirdzniecības upuru aizbildņu un/vai pārstāvju lomu.

(4) Darbība Nr. 4. Informācijas sniegšana par upuru tiesībām

²⁰ *IOM*, "Atkārtotas pakļaušanas cilvēku tirdzniecībai cēloņi un sekas: dati no *IOM* Cilvēku tirdzniecības datu bāzes", 2010. gads.

²¹ Direktīva 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecību un direktīva 2011/92/ES par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2004/68/TI.

²² ES Ekspertu grupa attiecībā uz nepilngadīgajiem bez pavadības, 2011. gada 21. jūnija sanāksme par bērnu bez pavadības aizbildnību.

²³ Skatīt arī: Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, "Bērnu tirdzniecība ES – problēmas, perspektīvas un paraugprakse", 2009. gada jūlijs.

Vēstules, ko gadu gaitā saņēmusi Komisija, ilustrē problēmas, ar kurām cilvēki saskaras, sazinoties ar attiecīgajām iestādēm vai organizācijām, lai saņemtu skaidru informāciju par savām tiesībām uz palīdzību un veselības aprūpi, tiesībām attiecībā uz uzturēšanās atļaujām un nodarbinātību, tiesībām saistībā ar tiesas un juridiskās palīdzības pieejamību, kā arī par iespējām prasīt kompensāciju.

Lai upurus informētu par viņu tiesībām un palīdzētu tās efektīvi izmantot, Komisija **2013. gadā sniegs skaidru, ērti izmantojamu informāciju par tiesībām nodarbinātības un sociālajā jomā, cietušo statusu un migrantu tiesībām, kas cilvēku tirdzniecības upuriem nostiprinātas ES tiesību aktos**²⁴. Turpinot šos centienus, Komisija 2014. gadā palīdzēs dalībvalstīm šādu informāciju sniegt un izplatīt valstu līmenī.

2.2. B. PRIORITĀTE: Cilvēku tirdzniecības novēršanas izvēršana

Saskanīgā pieejā cilvēku tirdzniecības novēršanai jāiekļauj tās veicēju kriminālvajāšana un upuru aizsardzība, un tai jāaptver visas cilvēku tirdzniecības jomas. Novēršanas centieni ir jāizvērs, ņemot vērā cēloņus, kuru dēļ cilvēki nav pasargāti no tirdzniecības, un centienos ES un trešās valstīs novērst cilvēku tirdzniecību vienam no galvenajiem elementiem būtu jābūt šo cēloņu izskaušanai.

(1) Darbība Nr. 1. Izpratne un pieprasījuma mazināšana

Paraugprakses apmaiņa var palīdzēt samazināt pieprasījumu pēc cilvēku visu veidu tirdzniecības, tostarp seksuālas izmantošanas nolūkos. Šādā paraugpraksē vajadzētu izmantot līdzšinējo pieredzi, veicot sabiedrības izpratnes vairošanas kampaņas, kuru mērķauditorija ir patērētāji un pakalpojumu saņēmēji, darbu korporatīvās sociālās atbildības jomā, rīcības kodeksus²⁵, darbu uzņēmējdarbības un cilvēktiesību lietās, kā arī iniciatīvas, kuru mērķis ir izskaust cilvēku tirdzniecību no uzņēmumu piegādes ķēdēm.

Lai uzlabotu izpratni par pieprasījuma samazināšanu, Komisija 2013. gadā Septītās pamatprogrammas ietvaros finansēs **pētījumu par cilvēku tirdzniecības upuru, tostarp seksuālai izmantošanai pakļauto upuru** un īpašu upuru kategoriju, piemēram, bērnu, **sniegto pakalpojumu un preču pieprasījuma un piedāvājuma samazināšanu**. Ar pētījumu tiks gūti materiāli Komisijas 2016. gada ziņojumam par juridiskajiem pasākumiem, ko veikušas atsevišķas dalībvalstis, lai paredzētu kriminālatbildību par cilvēku tirdzniecības upuru sniegto pakalpojumu izmantošanu²⁶.

(2) Darbība Nr. 2. Sekmēt privātā sektora platformas izveidošanu

Lai samazinātu pieprasījumu pēc cilvēku tirdzniecības un veidotu piegādes ķēdes, kurās nenotiek cilvēku tirdzniecība, būtiska ir arī sadarbība ar privāto sektoru.

²⁴ Šajā informācijā ietilpst tiesības, kas izriet no Direktīvas 2004/81/EK par uzturēšanās atļaujām, kas izdotas tādiem trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri ir cilvēku tirdzniecības upuri. Šīs direktīvas sniegtās iespējas pašlaik netiek pilnībā izmantotas, un konstatēts, ka viena no galvenajām problēmām ir tā, ka cietušajiem trūkst informācijas par viņu tiesībām. Komisija ir sākusi pētījumu, lai analizētu pasākumus un programmas cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzībai, ko atbilstoši direktīvai pašlaik veic katrā dalībvalstī, nolūkā izprast, vai pašreiz dalībvalstīs pastāvošā un zināmā mērā atšķirīgā kārtība ir šķērslis, lai īstenotu saskanīgu un efektīvu pieeju cilvēku tirdzniecības apkarošanai. <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/index>, <http://ec.europa.eu/immigration> un <http://e-justice.europa.eu>.

²⁵ Piemēram, IOM kampaņu "Pērc ar atbildību", <http://www.buyresponsibly.org>.

²⁶ Direktīvas 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecību 23. pants.

2014. gadā tiks izveidota Eiropas Uzņēmēju koalīcija pret cilvēku tirdzniecību. Šai koalīcijai vajadzētu uzlabot sadarbību ar uzņēmumiem un citām iesaistītajām pusēm, risināt jaunus jomas problēmjautājumus un apspriest pasākumus cilvēku tirdzniecības novēršanai, jo īpaši augsta riska jomās. Komisija ir iecerējusi 2016. gadā sadarbībā ar šo koalīciju **izstrādāt paraugmodeļus un pamatnostādnes par cilvēku tirdzniecības upuru sniegto pakalpojumu pieprasījuma mazināšanu**, jo īpaši augsta riska jomās, tostarp seksuālo pakalpojumu jomā, lauksaimniecībā, būvdarbu un tūrisma jomā.

(3) Darbība Nr. 3. Pasākumi ES mēroga izpratnes vairošanai un novēršanas programmas

Vietējā, valstu, starptautiskā mērogā un trešās valstīs ir īstenotas vairākas cilvēku tirdzniecības novēršanas programmas, īpaši izpratnes vairošanas kampaņas. Taču gandrīz vispār nav veikts šādu novēršanas programmu rezultātu sistemātisks novērtējums par to, vai programmas sasniegušas izvirzītos mērķus, piemēram, uzvedības un attieksmes izmaiņas, tādējādi samazinot cilvēku tirdzniecības iespējamību. Trūkst ziņu par šādu iniciatīvu pievienoto vērtību, saskanību un konsekvenci (attiecīgos gadījumos), un to savstarpējo saikni.

Iekšlietu finansējuma programmas ietvaros Komisija 2013. gadā sīki **analizēs dažādu pušu īstenotās cilvēku tirdzniecības novēršanas iniciatīvas**. Pēc tam Komisija izstrādās visā ES piemērojamas norādes par turpmākiem novēršanas pasākumiem un katram dzimumam īpaši pielāgotām informatīvām kampaņām dalībvalstīs. Pamatojoties uz pastāvošo novēršanas pasākumu analīzi, **2015. gadā tie tiks sasaistīti ar pastāvošajām izpratnes vairošanas kampaņām**²⁷.

Komisija 2014. gadā, izmantojot iekšlietu finansējuma programmu, **sāks ES mēroga izpratnes vairošanas pasākumus**, īpaši koncentrējoties uz konkrētām neaizsargātām iedzīvotāju grupām kā, piemēram, riskam pakļautās sievietes un bērni, mājkalpotāji, romu kopienas un darba ņēmēji bez dokumentiem, kā arī uz konkrētām situācijām kā, piemēram, lieli sporta pasākumi. Lai efektīvi un mērķtiecīgi vairotu izpratni, tiks izmantots internets un sociālie tīkli.

2.3. C. PRIORITĀTE: Cilvēku tirdzniecības veicēju aktīvāka kriminālvajāšana

Cilvēku tirdzniecība sniedzas pāri atsevišķu dalībvalstu robežām. Vairums cilvēku tirgotāju darbojas labi izveidotos tīklos, pateicoties kuriem viņi var upurus pārvietot pāri robežām vai no vienas vietas uz citu vienas valsts teritorijā. Paplašinās iekšējā cilvēku tirdzniecība, starp kuras upuriem ir daudz ES pilsoņu, kuri pakļauti cilvēku tirdzniecībai savā vai citā dalībvalstī. Lai gan pēdējā laikā cilvēku tirdzniecības gadījumu izmeklēšanai un kriminālvajāšanai pievērsts vairāk uzmanības, kopējais gadījumu skaits ES, kuros tiek veikta kriminālvajāšana, joprojām ir neliels. Pēc salīdzināmiem datiem redzams, ka notiesājošu spriedumu skaits par cilvēku tirdzniecību ir samazinājies no 1534 lietām 2008. gadā līdz 1445 lietām 2009. gadā un 1144 lietām 2010. gadā.

(1) Darbība Nr. 1. Valstu daudznozaru tiesībsardzības vienību izveidošana

ES politikas ciklā organizētas un smagas noziedzības apkarošanai paredzētajos stratēģiskajos uzdevumos un operatīvajās darbībās dalībvalstīs ir atzinušas to, cik nozīmīgi labākai **cilvēku**

²⁷ Piemēram, ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas biroja (UNODC) kampaņa "Zilā sirds" (Blue Heart) vai Apvienotās Karalistes kampaņa "Zilais acu aizsējs" (Blue Blindfold).

tirdzniecības gadījumu labākai izmeklēšanai un kriminālvajāšanai ir īstenot novatorisku, daudznozaru un aktīvu pieeju.

Lai sekmīgāk veiktu izmeklēšanu un cilvēku tirgotāju kriminālvajāšanu, arvien paplašinātu pārrobežu sadarbību un centralizētu zināšanas par cilvēku tirdzniecību, dalībvalstīm būtu jāizveido valstu daudznozaru tiesībsardzības vienības cilvēku tirdzniecības jautājumos. Šīm vienībām būtu jākalpo par kontaktpunktiem ES aģentūrām, jo īpaši Eiropolam²⁸, un apkopotā informācija jānosūta Eiropola valstu vienībām tālākai pārsūtīšanai Eiropolam. Tām būtu jākoncentrējas uz cilvēku visu veidu tirdzniecību un jāuzlabo cilvēku tirdzniecības gadījumu atklāšana un ar šo jautājumu saistītās informācijas apkopošana un analīze. Jāievieš procedūras, kas reglamentē informācijas apmaiņu starp vietējām un reģionālajām tiesībsardzības iestādēm un valstu vienībām. Šīm vienībām vajadzētu arī meklēt risinājumus jomas mainīgajām tendencēm, piemēram, lai novērstu cilvēku tirdzniecības upuru vervēšanu un to pakalpojumu piedāvāšanu, izmantojot internetu.

(2) Darbība Nr. 2. Aktīvas finanšu izmeklēšanas nodrošināšana

Atbilstoši Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas Finanšu darbības uzdevumu grupas ieteikumiem²⁹ dalībvalstīm 2013. gadā vajadzētu aktīvi veikt cilvēku tirdzniecības gadījumu finanšu izmeklēšanu, sniegt informāciju Eiropola analītiskā darba datnei un plašāk sadarboties ar tādām ES aģentūrām kā *Eurojust* un Eiropas Policijas akadēmija (*CEPOL*).

Pamatojoties uz dalībvalstu sniegto informāciju par cilvēku tirdzniecības gadījumu finanšu izmeklēšanu, Eiropols līdz 2015. gadam veiks analīzi. Balstoties uz šo analīzi, būtu jāidentificē paraugprakse un paraugmodeļi policijas darbam finanšu izmeklēšanā. Atzīts, ka finanšu izmeklēšana ir līdzeklis pierādījumu iegūšanai. Iegūstot pierādījumus, lai sāktu cilvēku tirdzniecības veicēju kriminālvajāšanu, daudzos gadījumos izmeklēšana lielā mērā balstās uz cietušo liecībām. Par naudas plūsmām iegūtie pierādījumi varētu noderēt kā nepieciešamie papildu pierādījumi, jo īpaši augsta riska nozarēs³⁰, tādējādi atbrīvojot cietušos no nepieciešamības sniegt liecību tiesā. Finanšu izmeklēšana var turklāt būt noderīga riska novērtējumam un uzlabot izpratni par to personu darbības veidu, kas izdara ar cilvēku tirdzniecību saistītus noziedzīgus nodarījumus, kā arī uzlabot metodes cilvēku tirdzniecības gadījumu atklāšanai.

(3) Darbība Nr. 3. Policijas un tiesu iestāžu pārrobežu sadarbības paplašināšana

Komisija atzīst, ka ir būtiski paplašināt tiesu iestāžu sadarbību cilvēku tirdzniecības jomā. Tādēļ Komisija mudina valstu iestādes un ES aģentūras **attiecīgos gadījumos izveidot kopējas izmeklēšanas grupas un visos pārrobežu cilvēku tirdzniecības gadījumos iesaistīt Eiropolu un Eurojust. Dalībvalstīm būtu pilnībā jāizmanto ES aģentūru darbība un jādalās ar informāciju, lai paaugstinātu pārrobežu izmeklēšanas darbību skaitu un kvalitāti**

²⁸ Vienībām būtu jādarbojas kā kontaktpunktiem tiesībsardzības iestādēm citās valstīs ES un ārpus ES, un vienību ekspertiem būtu jāpiedalās sanāsmēs, kurās tiekas Analīzes darba datņu grupa par cilvēku tirdzniecību, ar ES politikas ciklu saistītās sanāsmēs un sanāsmēs, kurās tiekas cilvēku tirdzniecībai veltītajā Eiropola kontaktu rokasgrāmatā minētie kontaktpunkti.

²⁹ Starptautiskie standarti naudas atmazgāšanas un terorisma un ieroču izplatīšanas apkarošanai, Finanšu darbības uzdevumu grupas ieteikumi, ESAO Finanšu darbības uzdevumu grupa, 2012. gada februāris.

³⁰ Eiropols, "ES organizētās noziedzības draudu novērtējums 2011. gadā". Šādas nozares ir lauksaimniecība, būvdarbi, tekstilrūpniecība, veselības aprūpe, mājkalpotāju pakalpojumi un seksuālie pakalpojumi, 19. lpp.

tiesībaizsardzības iestāžu un tiesu iestāžu līmenī. Savu pilnvaru ietvaros ES aģentūrām būtu aktīvi jādalās ar informāciju savā starpā un ar dalībvalstīm. Dalībvalstīm turklāt būtu jāsadarbojas ar *Eurojust*, īstenojot paredzēto ***Eurojust* rīcības plānu cilvēku tirdzniecības apkarošanai**.

(4) Darbība Nr. 4. Sadarbības paplašināšana ārpus robežām

ES, izmantojot Stabilitātes instrumentu, 2012. gadā finansēs pilotprojektu, lai izvērstu **reģionālo sadarbību attiecībā uz cilvēku tirdzniecību uz ES no austrumiem**.

Arī turpmāki pasākumi, vēršoties pret organizēto noziedzību un cilvēku tirdzniecību, sekmēs ES drošības politikas iekšējo un ārējo aspektu saskaņību. Pateicoties tiem, paplašināsies zināšanas par cilvēku tirdzniecībā un citās noziedzības jomās iesaistīto noziedzīgo tīklu sakariem. Šo pasākumu mērķiem vajadzētu būt šādiem: uzlabot datu vākšanas, analīzes un apmaiņas sistēmas valstu un starptautiskajā līmenī, sekmēt informācijas apmaiņu un reģionālo koordināciju cilvēku tirdzniecības apkarošanai un to atbalstīt, kā arī izvērst valstu un starptautisko sadarbību tiesībaizsardzības jomā un uzlabot prokuroru, konsulāro amatpersonu un NVO darbinieku spējas.

2.4. D. PRIORITĀTE: Galveno iesaistīto pušu ciešāka koordinācija un sadarbība un politikas saskaņotība

Ir nepieciešama cilvēku tirdzniecības apkarošanā iesaistīto galveno pušu labāka koordinācija un sadarbība, izmantojot daudzozaru pieeju. Saskaņība ir būtiska, lai nodrošinātu, ka visās attiecīgajās politikas jomās atspoguļota cilvēku tirdzniecības apkarošanas politika.

Dažādu iesaistīto pušu sadarbību vislabāk var organizēt, izmantojot oficiālus mehānismus un procedūras, kas paredz skaidrus pienākumus un iesaistīto pušu lomas un uzdevumus. ES tieslietu un iekšlietu aģentūras 2011. gada 18. oktobrī – piektajā ES dienā pret cilvēku tirdzniecību – parakstīja kopīgu deklarāciju. Tajā tika ietverta vienošanās par cilvēku tirdzniecības sekmīgāku novēršanu, efektīvāku izmeklēšanu un noziedzīgo nodarījumu izdarītāju kriminālvajāšanu, kā arī par upuru efektīvāku aizsardzību, ievērojot pamattiesības un ņemot vērā upuru dzimumu³¹. Komisija **koordinēs un uzraudzīs šīs vienošanās īstenošanu**.

(1) Darbība Nr. 1. ES valstu ziņotāju vai līdzvērtīgu mehānismu tīkla pilnveidošana

Neoficiālo ES valstu ziņotāju vai līdzvērtīgu mehānismu tīklu izveidoja 2009. gadā, un tā dalībnieki tiek ik sešus mēnešus. Saskaņā ar direktīvas par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu 19. pantu dalībvalstīm jāizveido valstu ziņotāji vai līdzvērtīgi mehānismi, kuru uzdevums ir cilvēku tirdzniecības tendenču izvērtējuma veikšana, pret cilvēku tirdzniecību vērstu pasākumu rezultātu novērtēšana un datu apkopošana. Komisija 2013. gadā **pilnveidos ES mēroga koordinācijas mehānismu, lai atbalstītu valstu ziņotāju centienus** uzraudzīt, kā dalībvalstis īsteno savas saistības ES un starptautiskajā mērogā, apkopot datus, analizēt un pētīt cilvēku tirdzniecības tendences valstu mērogā, kā arī novērtēt panākumus, kas gūti

³¹ Šīs aģentūras ir *CEPOL*, Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (*EASO*), Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts (*EIGE*), Eiropols, *Eurojust*, Pamattiesību aģentūra (*FRA*) un Eiropas Aģentūra operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām (*FRONTEX*); <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/entity.action?id=55a48066-dcf5-4e71-b191-cedcf0caa97a>.

cilvēku tirdzniecības novēršanā un apkarošanā un upuru aizsardzībā, tajā nodrošinot pilsoniskās sabiedrības līdzdalību.

(2) Darbība Nr. 2. ES ārpolitikas pasākumu koordinācija

Gan darbības dokumentā par to, kā stiprināt ES ārpolitikas aspektu, apkarojot cilvēku tirdzniecību, gan Vispārējā pieejā migrācijai un mobilitātei paredzēts, ka nepieciešama labāka ES ārpolitikas pasākumu koordinācija un saskanīga pieeja, balstoties uz ES nolīgumiem, stratēģiskajām partnerībām un politikas dialogiem. Būtu jāizstrādā prioritāro trešo valstu un reģionu saraksts jaunu partnerību izveidei. Lai izvērstu sadarbību, veidotu partnerības un uzlabotu koordināciju un saskanību, 2013. gadā **ES delegācijās, kuras atrodas prioritārajās trešās valstīs, varētu izveidot sadarbības mehānismus cilvēku tirdzniecības jautājumos.**

Komisija turklāt tieksies **pilnveidot un oficiāli noformēt partnerības ar starptautiskajām organizācijām**³², kuras aktīvi darbojas cilvēku tirdzniecības apkarošanā, lai uzlabotu informācijas apmaiņu un nodrošinātu sadarbību, jo īpaši politikas plānošanā, prioritāšu noteikšanā, datu vākšanā, pētniecībā, uzraudzībā un novērtēšanā.

Cilvēku tirdzniecība, kas ir smags Pamattiesību hartā nostiprināto cilvēktiesību pārkāpums, tiks ietverta **cilvēktiesību klauzulās, kas ietilpst ES nolīgumos ar trešām valstīm, tajā skaitā brīvās tirdzniecības nolīgumos**, kas ir pamats cilvēktiesību veicināšanai un sadarbībai šajā jomā³³.

Izmantojot finansējuma programmas attīstības sadarbības jomā un citās ārējo attiecību jomās, Komisija **turpinās finansēt projektus** attiecībā uz jautājumiem, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību **trešās valstīs un reģionos**, tostarp cilvēku tirdzniecību dienvidu puslodes ietvaros, un kas aptver cilvēku tirdzniecības novēršanu, aizsardzību no tās un tās veicēju kriminālvajāšanu.

(3) Darbība Nr. 3. Pilsoniskās sabiedrības platformas izveidošanas sekmēšana

2013. gadā **tiks izveidota ES pilsoniskās sabiedrības organizāciju un pakalpojumu sniedzēju platforma** darbībai upuru aizsardzības un atbalsta jomā dalībvalstīs un noteiktās trešās valstīs. Komisija nodrošinās, ka šim nolūkam ir pieejams finansējums no iekšlietu finansējuma programmas.

(4) Darbība Nr. 4. ES finansēto projektu pārskatīšana

Gadu gaitā Eiropas Komisija ir finansējusi virkni projektu cilvēku tirdzniecības apkarošanai³⁴. Šie projekti ir koncentrējušies uz dažādām iesaistītajām pusēm, un problēmjautājumam pievērušies no dažādiem viedokļiem. Komisija nodrošinās, ka tās tīmekļa vietnē, kas ir veltīta cilvēku tirdzniecības apkarošanai, tiks sniegta informācija par visiem ES finansētajiem projektiem par cilvēku tirdzniecības iekšējiem un ārējiem aspektiem. Turpinot centienus, lai

³² Komisijai ir dažādu veidu oficiālas partnerības sadarbībai ar ANO, Eiropas Padomi, Starptautisko Migrācijas organizāciju, Eiropas Drošības un sadarbības organizāciju, Pasaules Veselības organizāciju un Starptautisko Darba organizāciju. Turpmāka sadarbība ar šām organizācijām būs jo īpaši nozīmīga, lai apkarotu cilvēku tirdzniecību orgānu izņemšanas nolūkiem.

³³ Kopīgs paziņojums "Cilvēktiesības un demokrātija – ES ārējās darbības svarīgākais elements", COM(2011) 886 galīgā redakcija.

³⁴ Informācija par lielāko daļu projektu ir pieejama Komisijas tīmekļa vietnē par cilvēku tirdzniecības apkarošanu.

nodrošinātu lielāku politikas saskanību nozarēs, kas ir saistītas ar cilvēku tirdzniecības apkaršanas aktivitātēm un iniciatīvām, Komisija 2014. gadā **izstrādās minēto projektu visaptverošu pārskatu**, uzskaitot projektu darbības apgabalus, jomas, iesaistītās puses un veidu, kā arī to rezultātus un ieteikumus. **Pateicoties šim pārskatam, nākotnē tiks izstrādāti labāki projekti un tiks likti stabili pamati saskanīgas, rentablas un stratēģiskas ES politikas un finansējuma iniciatīvu izstrādāšanai.**

(5) Darbība Nr. 5. Pamattiesību nostiprināšana cilvēku tirdzniecības apkaršanas politikā un ar to saistītajos pasākumos

Lai nodrošinātu, ka cilvēku tirdzniecības apkaršanas centieni ir saskanīgi, nepieciešams cilvēku tirdzniecības apkaršanas politikā un tiesību aktos integrēt pamattiesības. Komisijas stratēģijā Pamattiesību hartas efektīvai īstenošanai³⁵ ir noteikts, ka Komisijai, izmantojot "pamattiesību pārbaudes" metodi, jau agrīnā posmā ir jānodrošina, ka tās tiesību aktu priekšlikumi vienmēr pilnībā atbilst Pamattiesību hartā garantētajām pamattiesībām³⁶.

Nozīmīgu darbu jau ir paveikušas arī dažādas organizācijas un struktūras, proti, Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā cilvēktiesību komisāra birojs un Eiropas Padome. Turklāt ir izstrādāts pilsoniskās sabiedrības organizācijām paredzēts metodiskais līdzeklis politikas un tiesību aktu novērtējumam cilvēku tirdzniecības apkaršanas jomā³⁷ un instruments ar norādēm par pamattiesībām Komisijas ietekmes novērtējumos.

Nolūkā pilnveidot pastāvošos instrumentus, balstoties uz jau paveikto un joprojām noritošo darbu cilvēku tirdzniecības apkaršanai, Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra 2014. gadā sāks **izstrādāt metodisko līdzekli, piemēram, rokasgrāmatu vai norādes, lai sniegtu atbalstu dalībvalstīm, risinot īpašus cilvēktiesību jautājumus**, kas attiecas uz cilvēku tirdzniecības apkaršanas politiku un ar to saistītajiem pasākumiem; tajā tiks ņemtas vērā visas attiecīgās struktūras, procesi un rezultāti, un tās koncentrēsies uz upuru tiesībām, atspoguļojot viņu dzimumu un bērnu intereses. Pēc tam Komisija, izmantojot nākamās tieslietu finansējuma programmas, **sniegs atbalstu dalībvalstīm minētā metodiskā līdzekļa īstenošanā.**

(6) Darbība Nr. 6. Mācību vajadzību koordinēšana daudznozaru kontekstā

Viens no būtiskākajiem apsvērumiem, kas izriet no direktīvas par cilvēku tirdzniecības apkaršanu un no lielākās daļas atbilžu, kas sniegtas apspriedēs par šo stratēģiju, ir nepieciešamība **nodrošināt mācības personālam, kas strādā šajā jomā**. Mācību sistēmām un īpaši pielāgotām, specializētām programmām par cilvēku tirdzniecību jāklūst vienotākām un konsekventākām³⁸. Cilvēki, kas regulāri risina cilvēku tirdzniecības jautājumus, ir jāapmāca. Pamatojoties uz paziņojumiem par uzticēšanās veidošanu tiesiskumam ES mērogā un par Eiropas mācību shēmu, ko paredzēts sniegt 2012. gada beigās, **Komisija izvērsīs**

³⁵ Stratēģija Pamattiesību hartas efektīvai īstenošanai Eiropas Savienībā, COM(2010) 573 galīgā redakcija, 2010. gada 19. oktobris; pieejama tīmekļa vietnē: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0573:FIN:LV:PDF>.

³⁶ Komisijas dienestu darba dokuments "Darbības pamatnostādnes par pamattiesību ņemšanu vērā Komisijas ietekmes novērtējumos", SEC(2011) 567 galīgā redakcija, 6.5.2011.

³⁷ "The Right Guide", <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/entity?id=7dbb0353-cb8a-4bcc-a3fa-34dfbe01bbca>.

³⁸ Paziņojums "Uzticēšanās veidošana tiesiskumam ES mērogā: Eiropas tiesiskās apmācības jauna dimensija", COM (2011) 551 galīgā redakcija.

mācības, koncentrējoties uz tiesu iestādēm un pārrobežu sadarbību tiesībsardzības jomā. Komisijas pamatuzdevums būs **satuvināt dažādās iesaistītās puses**, lai uzlabotu politikas saskanību, un pēc vajadzības īpaši pievērsties konkrētām jomām un iesaistītajām pusēm.

Tiks izvērtētas iespējas izveidot mācību programmas pārejas posma un jaunattīstības valstīm, tostarp izmantojot Eiropas Izglītības fondu. Eiropas Policijas akadēmija, *Frontex* un Eiropas Patvēruma atbalsta birojs sadarbosies attiecībā uz to darbā iesaistīto pušu konkrētajām mācību vajadzībām³⁹. Komisija apsvērs sadarbību ar ES delegācijām, lai tām un ar to starpniecību trešām valstīm piedāvātu mācības par cilvēku tirdzniecības apkarošanu.

2.5. E. PRIORITĀTE: Plašāka izpratne par jauniem problēmjautājumiem saistībā ar cilvēku visu veidu tirdzniecību un to efektīvs risinājums

Attiecībā uz visiem cilvēku tirdzniecības veidiem tendences, modeļi un cilvēku tirgotāju metodes mainās, pielāgojoties pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņām. Eksploatācijas veidi bieži ir saplūduši un savstarpēji saistīti, kā rezultātā ir sarežģīti precīzi noteikt eksploatācijas veidu, kuram upuri ir pakļauti. Tādēļ ir vēl jo grūtāk identificēt upurus. Tas ir nepieciešams, lai savlaicīgi izprastu šādas tendences un nodrošinātu efektīvu risinājumu.

(1) Darbība Nr. 1. ES mēroga datu vākšanas sistēmas izveidošana

Komisija kopā ar dalībvalstīm **izveidos ES mēroga sistēmu pēc vecuma un dzimuma rādītājiem iedalītu datu vākšanai un publicēšanai.** Šajos centienos būs būtiski gūt izpratni par iekšējās cilvēku tirdzniecības plūsmām un tendencēm. Balstoties uz 2012. gada pirmās datu vākšanas iniciatīvas rezultātu analīzi, Komisija sadarbosies ar valstu ziņotājiem, lai nodrošinātu, ka nākamās iniciatīvas ietvaros, kas aptvers 2011. gadu un 2012. gadu, tiktu savākti salīdzināmi un ticami dati. Rezultāti ir gaidāmi 2014. gadā.

Paziņojumā par noziedzības statistikas veidošanu ES Komisija uzsvēra nepieciešamību vākt ticamus un salīdzināmus datus, lai izstrādātu uz pierādījumiem balstītu politiku cilvēku tirdzniecības apkarošanai. Paziņojumā ir ietverts rīcības plāns 2011.-2015. gadam⁴⁰, lai vāktu datus pēc neliela rādītāju skaita.

(2) Darbība Nr. 2. Zināšanu veidošana par cilvēku tirdzniecības dzimumu dimensiju un neaizsargātām grupām

Komisija 2013. gadā **paplašinās zināšanas par cilvēku tirdzniecības dzimumu dimensiju**, tostarp par īpašajām ar dzimumu saistītajām pazīmēm attiecībā uz to, kā tiek vervēti un eksploatēti vīrieši un sievietes, par cilvēku tirdzniecības dažādu veidu sekām attiecībā uz katru dzimumu un par iespējamajām atšķirībām saistībā ar vīriešu un sieviešu neaizsargātību no kļūšanas par cilvēku tirdzniecības upuriem un tās sekām uz vīriešiem un sievietēm.

³⁹ *CEPOL* policijas amatpersonām piedāvā mācības par cilvēku tirdzniecību, kā arī kopēju mācību programmu un e-mācību moduli. *Frontex* ir izstrādājusi īpašu mācību rokasgrāmatu robežsargiem par cilvēku tirdzniecību. Eiropas Patvēruma atbalsta biroja (*ESAO*) mācību līdzekļos, piemēram, mācību moduļos un rokasgrāmatās, tiks ietverti instrumenti cilvēku tirdzniecības upuru identifikācijai un konsultēšanai un attiecīga informācija.

⁴⁰ Paziņojums "Noziedzības statistikas veidošana Eiropas Savienībā – rīcības plāns 2011.–2015. gadam", COM(2011) 713 galīgā redakcija.

Neaizsargātība no cilvēku tirdzniecības un dažādiem ekspluatācijas veidiem ir atkarīga no dzimuma. Sievietes un meitenes parasti pakļauj cilvēku tirdzniecībai, lai viņas izmantotu seksuālo pakalpojumu jomā, mājkalpībā vai veselības aprūpes jomā, bet vīrieši un zēni parasti ir darba ekspluatācijas upuri, jo īpaši lauksaimniecībā, būvdarbos, kalnrūpniecībā, mežkopībā un zvejas flotēs. Turklāt atkarībā no cilvēku tirdzniecības veida un personas dzimuma var atšķirties arī īstermiņa un ilgtermiņa sekas, ko cilvēku tirdzniecība atstāj uz sievietēm un vīriešiem.

Neaizsargātās grupas ir pakļautas lielākam riskam kļūt par cilvēku tirdzniecības upuriem. Starp šādām grupām ir bērni, jo īpaši bērni, kas priekšlaicīgi pametuši mācības, atstātie bērni⁴¹, bērni bez pavadības un bērni ar invaliditāti, kā arī romu kopienām piederošās personas⁴². Gādājot par dzimumu atšķirību atspoguļošanu, Komisija 2014. gadā turklāt nodrošinās, ka pētniecības finansēšanas programmā ir pieejami līdzekļi, lai **uzlabotu izpratni par šādām augsta riska grupām**, un turpmāk uz tām saskanīgāk orientēs pasākumus, kā arī sadarbosies ar dalībvalstīm.

(3) Darbība Nr. 3. Izpratnes veidošana par vervēšanu tiešsaistē

Komisija 2014. gadā drošāka interneta finansēšanas programmas ietvaros atbalstīs projektus, kur mērķis ir **paplašināt zināšanas par vervēšanu interneta vidē un sociālajos tīklos, tostarp vervēšanu ar starpnieku palīdzību**. Interneta vidē iespējams sasniegt plašu auditoriju, tādējādi radot daudz iespēju upuru vervēšanai⁴³. Interneta vidē atrodas darba piedāvājumi (visbiežāk tiek reklamēts pievilcīgs modeļu, dejotāju, kabarē mākslinieku u.c. darbs ārzemēs), un tie ir pieejami, izmantojot parastas meklētājprogrammas vai uzniirstošos dialogus, virtuālās tērzētavās un surogātpastā. Vervēšanai arvien populārāki kļūst sociālo tīklu veidošanas rīki.

(4) Darbība Nr. 4. Īpaši pasākumi pret cilvēku tirdzniecību darba ekspluatācijas nolūkos

Lai palielinātu tādu darba ekspluatācijas nolūkos veiktas cilvēku tirdzniecības gadījumu skaitu, kuri tiek izmeklēti un kuros tiek veikta kriminālvajāšana, kā arī lai uzlabotu šādu gadījumu izmeklēšanas un kriminālvajāšanas kvalitāti, Komisija 2013. gadā iekšlietu finansēšanas programmas ietvaros finansēs **pētījumu par tiesu praksi visās dalībvalstīs**. Daudzos ziņojumos norādīts, ka dalībvalstīm ir atšķirīga pieeja, vērsties pret cilvēku tirdzniecību darba ekspluatācijas nolūkos. Dažādās dalībvalstīs pastāv atšķirīgs krimināltiesiskais regulējums, un tas tiek piemērots atšķirīgi. Tas var radīt šķēršļus pārrobežu sadarbībai. Plašākas zināšanas par tiesu praksi dalībvalstīs varētu palīdzēt izprast atšķirības to pieejā.

Arī darba (tirgus) tiesību akti un tiesību akti par migrantu nodarbinātību ES, tos pareizi ieviešot, palīdzēs novērst dažādos cilvēku tirdzniecības veidus. Nepieciešams nopietnāk pievērsties cilvēku tirdzniecības "pārvaldības" aspektiem, tas ir, līgumslēdzējiem un apakšlīgumu slēdzējiem, un nodarbinātības aģentūrām, it īpaši nozarēs, kurās pastāv augsts

⁴¹ Tā apzīmē bērnus, kuru vecāki strādā citā dalībvalstī un bērnus atstāj savā izcelsmes valstī.

⁴² Ņemot vērā pētījumus par šo jautājumu, piemēram, Pētījumu par bērnu ubagošanas tipiem ES un politikas pasākumiem, JLS/2009/ISEC/PR/008-F2.

⁴³ Skatīt Eiropas Padomes pētījumu par interneta ļaunprātīgu izmantošanu cilvēku tirdzniecības upuru vervēšanai, 2007.

cilvēku tirdzniecības risks. Jāveicina arī ES programma pienācīgas kvalitātes nodarbinātībai⁴⁴ un labāka sociālā aizsardzība izcelsmes valstīs.

Komisija 2015. gadā sadarbosies ar Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fondu (*Eurofound*), lai **izstrādātu valsts iestādēm paredzētu paraugprakses metodisko līdzekli** par pagaidu darba aģentūru un starpniekaģentūru, piemēram, nodarbinātības aģentūru, uzraudzību un tiesiskā regulējuma izpildi cilvēku tirdzniecības novēršanai. Šajā metodiskajā līdzeklī vajadzētu ietvert noteikumus par licencēšanas sistēmām, kā arī par darbībām, kas saistītas ar šādu aģentūru atbildību.

Komisija turklāt **izvērsīs sadarbību ar darba, sociālajiem, veselības un darba drošības inspektoriem, kā arī ar zvejas inspektoriem** saistībā ar cilvēku tirdzniecības upuru identifikāciju un konsultēšanai, un saistībā ar izpratnes vairošanu un mācībām, to iekļaujot ES tīklojumu darba programmā 2013. gadam.

3. NOVĒRTĒŠANA UN UZRAUDZĪBA

Ņemot vērā lielo skaitu ziņošanas mehānismu, kas visā ES pastāv attiecībā uz cilvēku tirdzniecību⁴⁵, un to, kā šis paziņojums ir saistīts ar direktīvu par cilvēku tirdzniecību, Komisija paredz izveidot efektīvas uzraudzības un novērtēšanas procedūras, kas nerada lieku jaunu ziņošanas mehānismu. Dalībvalstis tiek mudinātas patstāvīgi veikt cilvēku tirdzniecības apkarošanas stratēģiju un pasākumu novērtēšanu un uzraudzību.

Saskaņā ar direktīvu par cilvēku tirdzniecību Komisija ziņojumā Eiropas Parlamentam un Padomei līdz 2015. gada aprīlim novērtēs, cik lielā mērā dalībvalstis ir veikušas pasākumus, kas ir vajadzīgi, lai izpildītu minēto direktīvu.

Tad atbilstoši direktīvai Komisija, kuru atbalstīs dalībvalstis, **reizi divos gados** Padomei un Eiropas Parlamentam **ziņos** par gūtajiem panākumiem cīņā pret cilvēku tirdzniecību. Pirmajā ziņojumā, ko sniegs **2014. gadā, iekļaus šā paziņojuma pirmo novērtējumu.**

Visbeidzot, 2016. gada ziņojumā tiks **novērtēta valstu tiesību aktu ietekme, ar kuriem noteikts, ka izmantot pakalpojumus, kuros ir iesaistīta cilvēku tirdzniecība, ir noziedzīgs nodarījums.** Ja nepieciešams, ziņojumā ietvers atbilstīgus priekšlikumus.

Ņemot vērā šajā paziņojumā izklāstītos pasākumus, neoficiālajam ES valstu ziņotāju vai līdzvērtīgu mehānismu tīklam būs nozīmīga loma šo pasākumu uzraudzībā un novērtēšanā. Tiks ņemti vērā ziņojumi, ko valstu ziņotāji vai līdzvērtīgi mehānismi sniedz dalībvalstīs. **Komisija valstu ziņotājiem vai līdzvērtīgiem mehānismiem noteikti iesaka ziņojumu izstrādāšanas gaitā apsprieties ar pilsonisko sabiedrību.**

Nodrošinot, lai šai Stratēģijai cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012.-2016. gadā būtu iecerētie rezultāti, liela nozīme būs finansējumam un visu šajā paziņojumā minēto iesaistīto pušu līdzdalībai.

⁴⁴ Paziņojums "Veicināt pienācīgas kvalitātes nodarbinātību visiem – ES ieguldījums nolūkā īstenot programmu pienācīgas kvalitātes nodarbinātībai pasaulē", COM(2006) 249 galīgā redakcija.

⁴⁵ Mērķis ir, cik vien iespējams, izmantot cilvēku tirdzniecības jomā pastāvošos ziņošanas mehānismus, piemēram, ziņošanu atbilstoši ES politikas ciklam organizētas un smagas noziedzības apkarošanai un Eiropas Padomes Ekspertu darbības grupas pret cilvēku tirdzniecību (*GRETA*) ziņojumus.

Darbību pārskats saskaņā ar ES Stratēģiju cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012.-2016. gadā

PRIORITĀTES UN DARBĪBAS	ATBILDĪGIE	LAIKS
A. PRIORITĀTE: Cilvēku tirdzniecības upuru identifikācija, aizsardzība un palīdzība tiem		
Valstu konsultēšanas mehānismu izveidošana	Dalībvalstis/Komisija	2012
Pamatnostādnes par upuru aizsardzību	Komisija	2015
ES pārrobežu konsultēšanas mehānisma paraugmodelis	Komisija	2015
Pamatnostādnes cilvēku tirdzniecības upuru sekmīgākai identifikācijai	Komisija	2014
Pamatnostādnes konsulārajiem dienestiem un robežsargiem cilvēku tirdzniecības upuru identifikācijai	Komisija	2012
Pamatnostādnes par bērnu aizsardzības sistēmām	Komisija	2014
Bērnu aizsardzības sistēmu pilnveidošana, lai nodrošinātu bērnu drošu atgriešanos un novērstu atkārtotu pakļaušanu cilvēku tirdzniecībai	Dalībvalstis	2015
Paraugprakses modelis par bērnu tirdzniecības upuru aizbildņu un/vai pārstāvju lomu	Komisija/Pamattiesību aģentūra	2014
Informācija par ES tiesību aktos noteiktajām tiesībām nodarbinātības un sociālajā jomā, cietušo un migrantu tiesībām	Komisija	2013
Informācijas izplatīšana par valsts tiesību aktos noteiktajām tiesībām nodarbinātības un sociālajā jomā, cietušo un migrantu tiesībām	Dalībvalstis/Komisija	2014

PRIORITĀTES UN DARBĪBAS	ATBILDĪGIE	LAIKS
B. PRIORITĀTE: Cilvēku tirdzniecības novēršanas izvēršana		
Pētījums par cilvēku tirdzniecības upuru sniegto pakalpojumu mazināšanu	Komisija	2013
Eiropas Uzņēmēju koalīcijas pret cilvēku tirdzniecību izveidošana	Komisija	2014
Paraugmodeļi un pamatnostādnes par pieprasījuma mazināšanu	Komisija/Eiropas Uzņēmēju koalīcija	2016
Dažādu iesaistīto pušu veikto novēršanas iniciatīvu analīze	Komisija	2013
ES mēroga izpratnes vairošanas pasākumi, īpaši koncentrējoties uz konkrētām neaizsargātām iedzīvotāju grupām	Komisija	2014

PRIORITĀTES UN DARBĪBAS	ATBILDĪGIE	LAIKS
C. PRIORITĀTE: Cilvēku tirdzniecības veicēju aktīvāka kriminālvajāšana		
Valstu daudznazaru tiesībsardzības vienību izveidošana cilvēku tirdzniecības apkarošanas jautājumos	Dalībvalstis	Pastāvīgi
Aktīva cilvēku tirdzniecības gadījumu finanšu izmeklēšana un sadarbība ar ES aģentūrām	Dalībvalstis	2013
Dalībvalstu sniegtās informācijas analīze par cilvēku tirdzniecības gadījumu finanšu izmeklēšanu	Eiropols/Dalībvalstis	2015

Kopējas izmeklēšanas grupas	Dalībvalstis/ES aģentūras	Pastāvīgi
ES aģentūru darbības pilnīga izmantošana	Dalībvalstis/ES aģentūras	Pastāvīgi
<i>Eurojust</i> rīcības plāna cilvēku tirdzniecības apkarošanai īstenošana	<i>Eurojust</i> /Dalībvalstis	2013
Reģionālā sadarbība attiecībā uz cilvēku tirdzniecību uz ES no austrumiem	Komisija	2012

PRIORITĀTES UN DARBĪBAS	ATBILDĪGIE	LAIKS
D. PRIORITĀTE: Galveno iesaistīto pušu ciešāka koordinācija un sadarbība un politikas saskaņotība		
ES tieslietu un iekšlietu aģentūru parakstītās kopīgās deklarācijas īstenošanas koordinācija un uzraudzība	Komisija	Pastāvīgi
ES mēroga koordinācijas mehānisma pilnveidošana neoficiālā ES valstu ziņotāju vai līdzvērtīgu mehānismu tīkla atbalstam	Komisija/Dalībvalstis	2013
Iespējama sadarbības mehānismu izveidošana ES delegācijās, kuras atrodas prioritārajās trešās valstīs un reģionos	Komisija/EĀDD/Dalībvalstis	2013
Partnerību ar starptautiskajām organizācijām pilnveidošana un oficiāla noformēšana	Komisija/Starptautiskās organizācijas/EĀDD	Pastāvīgi
Cilvēku tirdzniecības jautājuma ietveršana cilvēktiesību klauzulās	Komisija/EĀDD	Pastāvīgi

Projektu, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecības apkarošanu trešās valstīs un reģionos, finansēšana	Komisija/EĀDD	Pastāvīgi
ES pilsoniskās sabiedrības organizāciju un pakalpojumu sniedzēju platforma	Komisija	2013
ES finansēto projektu, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecības apkarošanu, pārskats	Komisija	2014
Metodiskais līdzeklis pamattiesību novērtējumam cilvēku tirdzniecības apkarošanas politikā un ar to saistītajos pasākumos	Komisija/Pamattiesību aģentūra	2014
Atbalsts dalībvalstīm, ieviešot novērtējuma metodisko līdzekli	Komisija/Dalībvalstis	Pastāvīgi
Mācību izvēršana, koncentrējoties uz tiesu iestādēm un amatpersonām, kas veic pārrobežu sadarbību tiesībsardzības jomā	Dalībvalstis/ES aģentūras/Dalībvalstis	2012
Politikas saskanības uzlabošana, izmantojot mācību programmas	Komisija/Dalībvalstis	Pastāvīgi

PRIORITĀTES UN DARBĪBAS	ATBILDĪGIE	LAIKS
E. PRIORITĀTE: Plašāka izpratne par cilvēku tirdzniecības mainīgajām tendencēm un to efektīvs risinājums		
ES mēroga sistēma pēc vecuma un dzimuma rādītājiem iedalītu datu vākšanai un publicēšanai	Komisija/Dalībvalstis	2012
Salīdzināmi un ticami dati turpmākās iniciatīvas ietvaros par 2011. gadu un 2012. gadu	Komisija/Dalībvalstis/ Valstu ziņotāji	2014
Pētījums par cilvēku tirdzniecības dzimumu dimensiju	Komisija	2013
Pētījums par cilvēku tirdzniecības augsta riska grupām	Komisija	2014
Pētījums par vervēšanu interneta vidē un sociālajos tīklos	Komisija/Dalībvalstis	2014

Tiesu prakses pētījums par cilvēku tirdzniecību darba ekspluatācijas nolūkos	Komisija/Dalībvalstis	2013
Valsts iestādēm paredzēts paraugprakses metodiskais līdzeklis par pagaidu darba aģentūru un starpniekaģentūru darbības uzraudzību	Eurofound/Komisija	2015
Sadarbība ar darba, sociālajiem, veselības, darba drošības un zvejas inspektoriem	Komisija	2013